

УДК 159.9.072

Олена Яцина

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри психології,

Ужгородський національний університет, м. Ужгород

<https://orcid.org/0000-0003-0053-481>

yacunaolenafed2017@gmail.com

АСОЦІАТИВНИЙ ЕКСПЕРИМЕНТ ЯК МЕТОД ДОСЛІДЖЕННЯ ПРАКТИК ШЛЮБНО-СІМЕЙНОГО ПАРТНЕРСТВА

Подано результати змістового аналізу асоціацій “сім’я”, “шлюб”, “партнерство”. Виявлені семантичні поля досліджуваних категорій вказують на одновимірну модель семантичної організації, де одні і ті самі одиниці аналізу по-різному розподіляються на семантичному полі: те, що належить до ядра одної категорії, визначається на периферії іншого поля або взагалі не є представленим. Зазначені особливості розглядаються як ознаки послаблення шлюбності, що вказує на зменшення важелів супроводжуваних їх традицій, ритуалів, статусу як культурно-обумовлених предикторів смислів шлюбно-сімейних практик. Збільшення одиниць аналізу на периферії семантичного поля вказує на зв’язок асоціацій із тим, що має для опитуваних відчутний смисл у самовизначенні і самоздійсненні у стосунках, утворених не на імперативній нормі шлюбності, а на значимості взаємин як спільної цінності. Зазначене підтверджується багатоаспектністю смислотвірних концептів, представлених у змісті індивідуально-особистісних: любов, діти, щастя, секс, симпатія, рівність, узгодження, свобода та емоційно-чутливих предикторів смислів: довіра, підтримка, тепло, інтимність.

За результатами кластерного аналізу “партнерство” за виявленими викидами в наборі асоціацій істотно вирізняється від шлюбу та сім’ї. Тематично

© Яцина О.

поділені за змістом, асоціати вказують на індивідуально-особистісний (взаєморозуміння, довіра, рівність, узгодженість, свобода) та емоційно-чутливий смисл (любов, інтимність). Не виявлено асоціацій ані зі шлюбом, ані із дітонародженням.

Методом кластеризації даних встановлено спільність смислотвірних концептів досліджуваних категорій. Результат розглядається як принцип творення практик шлюбно-сімейного партнерства, де сукупність уявлень пропонується позначити категорією “шлюбно-сімейне партнерство”. Констатується, що зазначена категорія є соціально-психологічним феноменом, котрий вказує на неоднорідність соціальної реальності, яка вже не структурується тільки за нормами інституту сім’ї, шлюбу та батьківства як метанорми.

Ключові слова: асоціація; сім’я, шлюб; партнерство; предиктор; смислотвірний концепт.

1. ВСТУП

Постановка проблеми. Сім’я як найбільш приватна сфера соціокультурної реальності вирізняється особливою чутливістю до трансформаційних суспільних процесів, реагуючи на них змінами практик шлюбно-сімейного партнерства та батьківства, що неоднозначно тлумачаться в академічному дискурсі. Міркуючи про сучасний цивілізаційний розвиток, увагу привертають процеси, в яких соціальні норми втрачають/втратили свою безумовну актуальність та перестають/перестали бути релевантними у конструюванні сімейних практик. Своєрідною відповіддю на рефлексивне осмислення глобальних трансформацій стає поліфонія практик шлюбно-сімейного партнерства та батьківства. Варто зазначити, що увага дослідників поширюється на опис представлених у цій реальності соціально-психологічних практик як способів особистісного життєтворення: Ю. Д. Гундერთайло, В. О. Климчук, О. Я. Кляпець, О. М. Кочубейник, Т. М. Титаренко, К. О. Черемних. В умовах постмодерної соціальності, коли змінюється ціннісно-смілова парадигма (Д. О. Леонт’єв, В. І. Пищик, А. В. Серий, М. С. Яніцький), дослідження органічно пов’язано із розумінням особистістю важливості самопроекування у дискурсивному просторі (Н. В. Чепелева, М. Л. Смульсон, О. В. Зазимко, С. Ю. Гуцол,

О. І. Матяш) та конструюванням індивідуальних смислів практик. Експериментальні дослідження семантики свідомості виявляють індивідуальні системи значень, через призму яких і відбувається сприйняття суб'єктом світу, самого себе та інших. З огляду на це, розуміння особливостей постмодерних трансформацій соціально-психологічних практик вважаємо актуальним завданням, вирішення котрого треба почати із дослідження особливостей сприйняття категорій “сім'я”, “шлюб”, “партнерство”, “батьківство” у масовому дискурсі.

Відтак логічно постає питання про доцільність проведення асоціативного експерименту, що дозволить визначити суб'єктивні семантичні поля і зв'язки, пов'язані із категоріями аналізу: “сім'я”, “шлюб”, “партнерство”, “батьківство”.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Асоціативний експеримент широко використовується у різних галузях науки. Ефективність його виявляється у тому, що він відтворює уявлення, пов'язані із власним досвідом, що слугують матеріалом для побудови асоціативних полів певних понять, реконструкції фрагментів соціальної реальності. Найбільш повно метод асоціативного експерименту проаналізовано в монографії О. І. Горошко [1]. Втім досвід структурного аналізу асоціативного ряду детально описав ще О. М. Леонтьєв (1983). Учений робить висновок, що “...дані експериментів не дозволяють розглядати асоціативний ряд як просту суму окремих асоціацій (подразник-реакція). Навпаки, в результаті дослідження автор вимушений визнати наявність складної взаємодії окремих моментів асоціативного процесу, які перетворюють асоціативні ряди у деякі єдності, розуміння яких можливо лише на основі спеціального аналізу їхніх спільних структур” [3, с. 53].

У нашому випадку доцільність використання асоціативного експерименту спостерігаємо в отриманні матеріалу для побудови семантичних полів категорій аналізу та визначенні характеру структурних зв'язків між ними.

Мета статті полягає у з'ясуванні за допомогою методу асоціативного експерименту інтерпретативних границь категорій “сім'я”, “шлюб”, “партнерство”.

2. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Респондентами для проведення асоціативного експерименту були молоді люди віком від 18 до 30 років, які перебувають у пошуку партнера, та зрілі особи віком 31–58 років, що вже мають чи мали досвід подружнього життя. Такий віковий розкид наших учасників має переваги у тому, що випробувані понад 35 років вже мають власний досвід та їхні асоціації відображають те, що уже відрефлексовано ними. Група віком 18–30 років характеризується найбільшою активністю та відкритістю, їхні асоціації відтворюють особистісні смисли, які для них найбільш є на часі. Відтак, отримані дані дозволяють зафіксувати загальні тенденції, що якоюсь мірою, підвищує валідність результатів.

За процедурою досліджувани визначали асоціації до ключових понять “сім’я”, “шлюб”, “партнерство”. Припускаємо, що асоціації із визначеними як ключові категорії аналізу словами-стимулами будуть викликати суб’єктивні образи – слова-реакції (емпіричні індикатори категорій), які обумовлені зв’язком із стосунками, функціями, ролями, смислами, мотивами, цінностями тощо. Виявлені емпіричні індикатори категоризуються, дозволяючи за субкатегоріями визначити особливості тлумачення досліджуваних понять.

За даними респондентської групи поняття “шлюб” асоціюється зі словами, що утворили асоціативний ряд: любов – офіційні стосунки (союз) – довіра – взаєморозуміння – підтримка – діти – весілля. Результати контент-аналізу виявили, що найбільш високу частоту мають поєднання пар слів: шлюб-любов (15), шлюб – офіційний союз (11), шлюб – довіра (8), шлюб – взаєморозуміння (7). Це може означати, що у свідомості респондентів вони є маркерами, за якими тлумачиться смисл поняття “шлюб”. Відтак, шлюб в уявленнях респондентів асоціюється із почуттями між чоловіком і жінкою, із офіційністю реєстрації стосунків, пов’язаний із експектаціями про надійність шлюбного партнера, у сподіванні на його підтримку, досягнення взаєморозуміння. Відповідно вирізняємо два важливі смисли шлюбу: емоційна близькість стосунків і офіційність відносин.

Очевидно це пов'язано з уявленнями про зобов'язання подружжя одне перед одним, що у масовому дискурсі сприймаються як загальноприйняті норми взаємодії у шлюбному житті. Емпіричні індикатори взаєморозуміння, підтримка, діти утворюють традиційний перелік семантичних ознак шлюбу, що поб'єктивуються у субкатегоріях “стосунки”, “функція” і “цінність”.

Така різниця між рангами дозволяє стверджувати, що смислотвірним концептом є почуття любові. Семантичне ядро утворено одиницями аналізу: любов та офіційні відносини/союз, що вказує на шлюб як норму та уточнює характер стосунків подружжя. Субкатегорії, що увійшли до периферії: “функція” і “цінність” розглядаємо як сигнали про усталені у масовому дискурсі традиційні мотиви шлюбу як союзу заради продовження роду. Отже, робимо висновок, що в цьому респонденти вбачають його функціональний смисл і цінність, які збігаються із уявленням про норму стосунків.

Водночас відмічаємо максимально низьку щільність слова-реакції весілля як символічного зв'язку зі шлюбом. З чого припускаємо, що весілля у масовому дискурсі втрачає значення обов'язкового ритуалу. Зауважуємо на чітко виявленій межі між ядром і периферією та на неоднорідність периферії: підтримка, діти, весілля, на що вказує кількість компонентів та характер опозиції між ними.

За отриманими даними утворено асоціативний ряд на слово-стимул “сім'я”: діти – любов – тепло – довіра – щастя – підтримка. За результатами, найбільш високу частоту мають поєднання пар слів: сім'я – діти (14), сім'я – любов (11), сім'я – тепло (8), сім'я – довіра (7). Відтак, семантичне ядро категорії аналізу “сім'я” утворюють емпіричні індикатори: діти, любов, тепло та співвідносні до них субкатегорії: “цінність”, “почуття”, “стосунки”.

Зауважимо, що ці дані підтверджуються і розподілом відповідей на запропоноване запитання: “З чого починається сім'я?”. Крива графіка вказує, що для нашої вибірки індикатором сім'ї та смислотвірним концептом є наявність дітей, переживання почуття любові, підтримка та довіра. Відмітимо, що нами не зафіксовано асоціацій зі шлюбом, що може означати послаблення шлюбності як первинної формаль-

ної ознаки сім'ї та розмивання норми інституту шлюбу і зменшення важелів супроводжуючих їх традицій, ритуалів, статусу подружжя як культурно-обумовлених предикторів смислів шлюбно-сімейних практик. Натомість для категорій “шлюб” та “сім'я” доміантними виявляються асоціації, пов'язані із впливом на вибір респондентів індивідуально-особистісних предикторів: “любов” і емоційно-чутливих предикторів: “довіра”, “підтримка”.

Звертаємо увагу на порівняно високу частотність такого емпіричного індикатора, як тепло. Ймовірно, що для респондентів це означає сімейний затишок, комфорт, безпеку. Асоціативна пара сім'я – щастя може інтерпретуватися як бажаний, омріяний психоемоційний стан задоволення, радості від сімейного життя. Отримані асоціативні пари є семантично спільними ознаками категорії “сім'я”, що підкреслюють значення індивідуально-особистісних і емоційно-чутливих предикторів у процесі конструювання шлюбно-сімейних практик.

Аналіз категорії “партнерство” виявив найбільшу розсіяність одиниць аналізу, що підтверджується кількістю рангів за частотою та за характером субкатегорій одиниць аналізу у зведених результатах “Матриці частотного розподілу слів-реакцій на слово-стимул “партнерство”.

Утворено асоціативний ряд на слово-стимул “партнерство”: підтримка – довіра – любов – взаємодія – друг – взаєморозуміння – рівність – інтимність, секс – симпатія, захопленість – узгодження – свобода. Найбільш висока частота поєднання пар слів: партнерство – підтримка (9), партнерство – довіра (8), партнерство – кохання (6), партнерство – взаємодія (6). Вони вказують на особливості взаємодії між партнерами. Звернемо увагу на таку особливість одиниць аналізу, як утворення їх за ознакою причинно-наслідкових відносин: підтримка – довіра – взаємодія – взаєморозуміння. У цій каузальності проглядається умотивованість на партнерство, що набуває характеру спільної діяльності, єдиної мети. Мотиваційний компонент взаємодії у партнерстві визначено лінійкою стосунків: рівність – узгодження – свобода. Слова-реакції: любов – інтимність, секс – симпатія, захопленість вказують на приватний характер функціонального

взаємозв'язку з особистісними смисловими детермінантами: емоційними (підтримка, довіра, любов, дружба), раціональними (взаємодія, рівність, узгодження, свобода), сексуальними (інтимність, секс). З цього робимо висновок, що для респондентської групи у вибудовуванні стосунків у партнерстві переважають індивідуально-особистісні та емоційно-чутливі предиктори смислів.

Семантичне ядро категорії аналізу “партнерство” утворили емпіричні індикатори категорії: підтримка, довіра, любов, з якими пов'язуємо субкатегорії: “функція”, “стосунки”, “почуття”. Відмічаємо особливість співвідношення між ядром і периферією у даній категорії, що виявилася у вираженому розмежуванні між ними. Припускаємо, що пояснення можливе у багатоаспектності смислотвірного концепту “партнерство”. “Підтримка” може означати різні аспекти, що відповідають фінансовій стороні стосунків, психологічній, соціальній, тобто вказують на функцію взаємодії у партнерстві. Таким чином, тлумачення категорії аналізу “партнерство” для обраної вибірки пов'язано із способом регуляції стосунків між партнерами у ширшому контексті.

За результатами емпіричних даних виявлені ядра та периферії досліджуваних категорій вказують на одновимірну модель семантичної організації – семантичне поле, в якому утворені респондентами асоціати поєднані спільністю змісту та функціональною схожістю. Втім, як виявилось, одні і ті самі одиниці аналізу по-різному розподіляються на семантичному полі: те, що належить до ядра одної категорії, визначається на периферії іншого поля або взагалі не є представленим. До прикладу, одиниця аналізу діти знаходиться на периферії категорії “шлюб”, є ядром категорії “сім'я” і зовсім не представлена у “партнерстві”. Такий розкид може вказувати на зміни у змісті досліджуваних понять: структурі, функціях, цінностях, статусі, характері стосунків, що позначаються на формі і смислах практик шлюбно-сімейного партнерства та батьківства.

Асоціативний експеримент продемонстрував, що більшість із отриманих слів-реакцій є типовими: “шлюб” зазвичай асоціюється із любов'ю, офіційними стосунками, довірою, взаєморозумінням, а слово-стимул “сім'я” – із дітьми, любов'ю, теплом, щастям. Високо-

частотними у категорії “партнерство” виявлено такі одиниці аналізу, як взаємодія, довіра, що вказують на характер співпраці партнерів, де семантичний зміст тяжіє до слів “партнер”, “компаньйон”, третя позиція за частотою рангів пов’язана з інтимно-особистісною сферою стосунків.

Низькочастотними виявилися асоціації “партнерства” з інтимністю, сексом, симпатією, захопленістю, свободою. Пов’язуємо це із поліфонію індивідуальних смислів, вкладених респондентами у розуміння категорії “партнерство”. В зв’язку з тим, що поняття “партнерство” в уявленнях респондентської групи будується на вторинних ознаках, що типово для масових повсякденних комунікацій, у яких полідискурсивність досягає максимуму, виявлено специфічну у даній вибірці реакцію з асоціатами узгодження та свобода, смислове значення котрих пов’язуємо із субкатегоріями “функція” та “структура”.

Коментуючи результати, звертаємо увагу на те, що в асоціаціях не відтворено ані традиційних функцій, ані ролей. Натомість найвищою виявилася частотність, пов’язана із почуттями та характером взаємин. Цей факт інтерпретуємо як такий, що вказує на зміни традиційного семантичного смислу понять “шлюб”, “сім’я”. Відтак, в аналізованих категоріях “сім’я”, “шлюб”, “партнерство” вбачаємо “реакції, що вказують на те, які ознаки слів-стимулів виявляються найбільш актуальними і викликають активацію відповідних зв’язків у лексиконі” [4, с. 31] досліджуваних. За наявними результатами до них відносимо: любов (сім’я, шлюб) і діти (сім’я), підтримка та довіра (партнерство).

Якісний аналіз асоціативного експерименту показав, що семантичні поля категорій “сім’я”, “шлюб”, “партнерство” вирізняються багатоаспектністю через зміст емпіричних індикаторів, вибір яких обумовлено різними предикторами: культурно-обумовленими, індивідуально-особистісними та емоційно-чутливими. Це підтверджено змістом компонентів психологічної структури шлюбу, сім’ї та партнерства, утворених із субкатегорій: “почуття”, “стосунки”, “цінність”, “норма/статус”, “функції” та організація міжособової взаємодії на умовах рівності та свободи. Звертаємо увагу на те, що серед культурно-обумовлених предикторів смислів сім’ї та шлю-

бу представлено такі, як офіційні відносини (союз), діти, весілля, індивідуально-особистісних: взаєморозуміння, взаємодія та емоційно-чутливих: любов, довіра, підтримка.

Так, проведене за допомогою асоціативного експерименту дослідження категорій “сім’я”, “шлюб”, “партнерство” виявило семантичні поля, утворені із типових асоціацій. Водночас фіксуємо і такі, що рефлексивно утворені і несуть особистісно-ціннісний смисл, зумовлений логікою процесу самореференції, на що вказує збільшення одиниць аналізу на периферії семантичного поля. Визначаючи асоціації, респонденти більшою мірою пов’язують їх із тим, що має для них відчутний смисл у самовизначенні і самоздійсненні у стосунках, утворених не на імперативній нормі шлюбності, а на значимості взаємин як спільної цінності.

З отриманого списку емпіричних індикаторів категорій та показників частоти рангів способом кластеризації отримано набір кластерів із спільними ознаками. Багатомірна статистична процедура виконала завдання структурування даних.

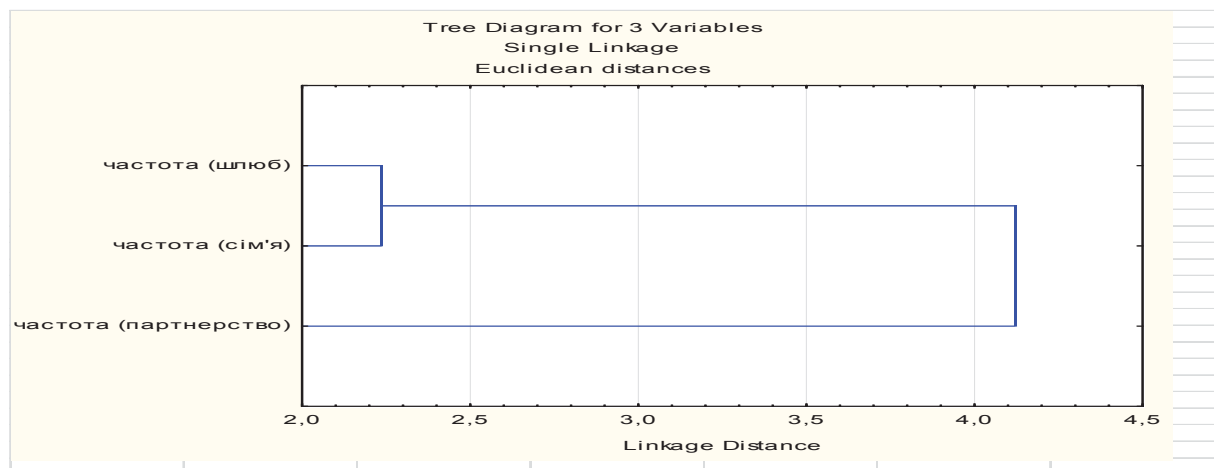

Рис. 1. Ієрархічне кластерне дерево категорій “сім’я”, “шлюб”, “партнерство”

На рисунку ієрархічного кластерного дерева бачимо об’єднання кластерів “шлюб – сім’я” як найбільш схожих об’єктів. Зазначимо, що отриманий результат не став несподіванкою, позаяк в українській традиційній культурі між сім’єю і шлюбом, як їх представляє дискурс традиційної сім’ї, існуючий зв’язок закріплено офіційністю стосунків

та характером спорідненості у міжособовій взаємодії членів сім'ї: подружжя, дітей, прабатьків. Відтак, в уявленнях інформантів шлюб і сім'я традиційно поєднані. Об'єднувальними в них виявляються одиниці аналізу, представлені субкатегоріями "стосунки", "функція" та "структура". Отже, "смысловим інваріантом, який би пояснив причину об'єднання" [2] шлюбу та сім'ї в один кластер, є спільність смислотвірних концептів: любов, довіра, підтримка, діти, що вказує на стійкість седиментованого досвіду категорії "шлюб", "сім'я", "батьківство" як лінійної структури.

Ступінчасте графічне зображення змін відстаней при поєднанні кластерів із подальшим розщепленням кластеру "партнерство", що як було описано, істотно вирізняється від шлюбу та сім'ї за виявленими викидами у наборі даних, позначених словами-реакціями: взаємодія, рівність, узгодження, свобода. Зазначене дозволяє вважати, що партнерство є нелінійною організацією стосунків, зміст яких визначається не ієрархією взаємин, а значимістю їх як спільної цінності, утвореної на рівності і свободі. Ця категорія означає зсув у свідомості, коли суб'єкт відкриває для себе той формат стосунків, що відповідає його запитам.

Отже, виявлені спільності відношень між словами – парадигматичні семантичні зв'язки, на нашу думку, уможливають формулювання деяких тверджень:

1) асоціативні ряди категорій аналізу "шлюб" та "сім'я" відтворюють емпіричні індикатори, що в різній мірі співвідносні із культурно-обумовленими, індивідуально-особистісними та емоційно-чутливими предикторами смислів;

2) асоціативний ряд до слова-стимулу "партнерство" тематично поділений на підгрупи, які актуалізують вибір індивідуально-особистісних (взаєморозуміння, довіра, рівність, узгодженість, свобода) і емоційно-чутливих (любов) предикторів смислів.

Використавши стратегію побудови асоціативного кластера, де до кожного кластера добудовуються його елементи, ми отримали асоціативно-ланцюговий кластер "шлюбно-сімейне партнерство". Побудова асоціативно-ланцюгового кластеру пов'язана із пошуком елементів,

найближчих до ядра та послідовного зв'язку початкового елемента з усіма іншими елементами матриці. Як виявлено, партнерства не асоціюються ані зі шлюбом, ані із дітонародженням.

На думку респондентів, у партнерстві заважають почуття емоційної близькості, довіри та підтримки.

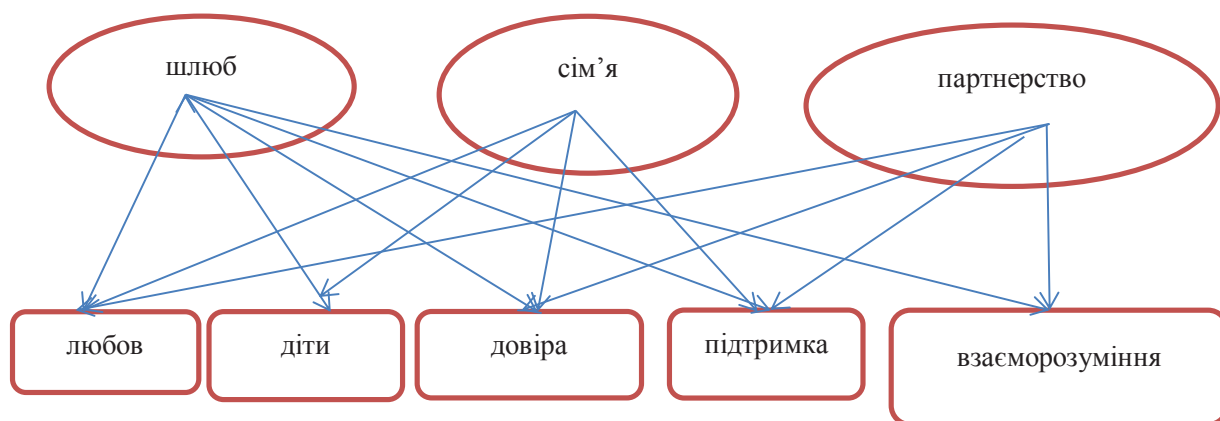

Рис. 2. Асоціативно-ланцюговий кластер "шлюбно-сімейне партнерство"

Рисунок відтворює суб'єктивні семантичні простори уявлень про зміст досліджуваних категорій "шлюб", "сім'я", "партнерство", що мають спільні смислотвірні концепти, поєднання яких характеризує зміст теоретичного конструкту – "шлюбно-сімейне партнерство".

За логікою дослідження практик шлюбно-сімейного партнерства та батьківства і результатом виявленого зв'язку між асоціаціями вважаємо доцільним уведення зазначеного теоретичного конструкту у категоріально-понятійний апарат. На нашу думку, "шлюбно-сімейне партнерство" вказує, що соціальний простір вже не є однорідним і не структурується тільки за нормами інституту сім'ї, шлюбу та батьківства, де шлюбність і дітність вважаються метанормою. Відтак, є підстави розглядати виявлений теоретичний конструкт "шлюбно-сімейне партнерство" як базовий, що пояснює принцип творення практик партнерства і вказує на існування соціально-психологічного феномену – практик шлюбно-сімейного партнерства та батьківства, що в умовах іншої соціальності конструюються на засадах, які не співпадають із метанормами інституціонального дискурсу.

3. ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Змістова сторона асоціацій досліджуваних категорій виявила глибокі інтимні особливості, на підставі яких у масовому дискурсі проблематизуються поняття “сім’я”, “шлюб”, “партнерство”, “батьківство”. У такий спосіб артикулюються зміни практик шлюбно-сімейного партнерства та батьківства, які будучи складовими соціокультурної реальності оприявнюють множину смислів, цінностей, ідентичностей, моделей поведінки, утворених у процесі комунікації подружжя/партнерів.

Активне використання поняття “партнерство” вказує на тенденцію зменшення у масовому дискурсі соціальної стигматизації партнерства як сексуальної практики та вказує на значимість стосунків як спільної цінності партнерів у відчутті себе “парою”, що заважає більше за норму шлюбності. В умовах постмодерної соціальності практики партнерства увиразнюють особистісні мотиви спільного проживання, окреслюють індивідуальні цінності, означають множинні ідентичності, що маркують смисли конструйованих практик шлюбно-сімейного партнерства та батьківства. Смысл стосунків, що вимірюється їхньою цінністю для обох, полягає у створенні власних правил взаємин у подружжі/партнерстві, котрі відповідають власним експектаціям і не суперечать уявленням про себе.

Перспективи подальших досліджень пов’язані із психосемантичним методом “множинних ідентифікацій” у практиках шлюбно-сімейного партнерства та батьківства. Вибір на користь психосемантичного підходу зумовлено як тим, що методичним принципом дослідження є людська свідомість, яка є поліфонічною як у смислі множинності Я, так і тим, що поведінка є знаковим вираженням того, що усвідомлює особистість.

Список використаних джерел

1. Горошко Е. И. Интегративная модель свободного ассоциативного эксперимента. Харьков : Изд. группа “РА – Каравелла”, 2001. 320 с.
2. Климчук В. О. Кластерний аналіз: використання у психологічних дослідженнях. *Практична психологія та соціальна робота*. 2006. № 4. С. 30–36.

3. Леонтьев А. Н. Деятельность, сознание, личность. Избранные психологические произведения : в 2 т. Москва : Педагогика, 1983. Т. II. С. 94–231.

4. Ядов В. А. Стратегия социологического исследования: описание, объяснение, понимание социальной реальности. Москва, 1998. 231 с.

References

1. Horoshko E. I. (2001). *Integratyvna model' vil'noho assotsiyatyvnoho eksperymenta* [Integrative model of free associative experiment] Kharkiv : Publ. group «PA is Caravel». 2001. 320 p. [in Ukrainian]

2. Klymchuk, V.O. (2006). *Klasternyy analiz: vykorystannya u psykholohichnykh doslidzhennyakh* [Cluster analysis: use in psychological research]. *Praktychna psykholohiya ta sotsial'na robota* [Journal of Practical psychology and social work]. 2006. № 4, P. 30–36. [in Ukrainian]

3. Leont'ev A. N. (1983). *Deyatel'nost', soznanye, lychnost'* [Activity, consciousness, personality]. Select psychological works : in 2 v. Moscow : Pedagogics. 1983. Т. II. С. 94–231. [in Russian]

4. Yadov V. A. (1998). *Stratehiya sotsyologicheskogo issledovaniya: opisanje, objasnenje, ponjmanje sotsyal'noy real'nostj* [The strategy of sociological research: description, explanation, understanding of social reality]. Moscow. 1998. 231 p. [in Russian]

Olena Yatsyna. Associative Experiment As A Research Method Of Marriage And Family Partnership Practices

The results of a meaningful analysis of the associations “family”, “marriage”, “partnership” are presented. The revealed semantic fields of the studied categories point to a one-dimensional model of a semantic organization, where the same units of analysis are distributed in a different semantic field: one belonging to the core of one category, is determined on the periphery of another field or is not presented at all. These features are considered as signs of weakness of marriage, which indicates a decrease in the levers of the traditions accompanying them, rituals, and status as culturally-based predictors of the meanings of marriage and family practices. An increase in units of analysis on the periphery of the semantic field indicates the relation of associations with that, what makes the respondents have a tangible sense in self-determination and self-realization in relationships formed not in the imperative marriage rate, but in the significance of relationships as a common value. This is confirmed by the multidimensionality of the conceptual concepts presented

in the individual-personal sense: love, children, happiness, sex, sympathy, equality, agreement, freedom, and emotionally sensitive predictors of meanings: trust, support, warmth, intimacy.

According to the results of cluster analysis, the “partnership” on the identified emissions in the set of associations is significantly different from marriage and family. Thematically divided in content, the associates indicate an individual-personal (mutual understanding, trust, equality, consistency, freedom) and an emotionally sensitive sense (love, intimacy). No associations with either marriage or childbirth were found.

By the method of data clustering, the general sense-making concepts of the categories studied are established. The result is considered as a principle of creating a marriage-family partnership practice, where the complex of ideas is proposed to be designated as the category “marriage-family partnership”. It is stated that this category is a socio-psychological phenomenon, which indicates the variegated of social reality, which is no longer structured only by the norms of the institution of family, marriage and paternity as methanorms.

Key words: association; family; marriage; partnership; predictor; sense-making concept.